

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
T: 01 473 55 51
E: gp@zagovornik-rs.si

**Ministrstvo za notranje zadeve,
Gospod Boštjan Poklukar, minister**

Štefanova ulica 2
1501 Ljubljana

E: gp.mnz@gov.si

Številka: 0700-11/2024/5
Datum: 8. 5. 2024

Zadeva: **Priporočila Zagovornika načela enakosti glede dostopnosti informacij
in volilnih postopkov**

Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) na podlagi druge alineje 21. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) izdaja Ministrstvu za notranje zadeve (MNZ) priporočilo z namenom preprečevanja in odpravljanja diskriminacije. Priporočili se smiselno nanašata tudi na priprave in izvedbo volitev v Evropski parlament 9. junija 2024, kot tudi na napovedane referendumne (in vse naslednje).

Zagovornik priporoča Ministrstvu za notranje zadeve, da zagotovi:

1. da bodo informacije o volitvah in postopki v zvezi z volitvami dostopni in lahko razumljivi za vse, tudi za volivce z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi. To naj se zagotovi v zvezi z volitvami in glasovanji zagotovi zlasti pri:

- dajanju podpore kandidatom oziroma kandidatnim listam,
- vpogledu v evidenco volilne pravice,
- sestavi in pregledovanju elektronskih volilnih imenikov ter pri zahtevah za popravke v njih,
- sestavi in pregledovanju splošnih in posebnih volilnih imenikov za posamezno volišče ter pri zahtevkih za popravke v njih,
- dolžnosti volivcev glede sporočanja sprememb podatkov v evidenci volilne pravice,
- obvestilih volivcev, državljanov republike Slovenije, da bodo volilno pravico za volitve v Evropski parlament uresničevali v drugi državi,
- vpisovanju volilne pravice državljanov Evropske unije za volitve v Evropski parlament v Republiki Sloveniji v evidenco volilne pravice,
- določitvi naslova za uresničevanje volilne pravice,
- odločanju o zahtevi za vpis v evidenco volilne pravice ali popravku podatka in pri sodnem varstvu glede tega;

2. pravilno delo organov, ki vodijo evidenco volilne pravice z ustreznimi navodili in izobraževanji, da bo v celoti zagotovljeno uresničevanje volilne pravice volivcem, ki jim je bila volilna pravica vrnjena. S tem naj bo volivcem omogočeno, da bodo lahko v postopkih pred MNZ nastopali s podporo osebe po lastni izbiri, in da bodo lahko sami sodelovali v postopkih varstva volilne pravice (ne glede na različne oblike skrbništva).

Zagovornik zaproša MNZ za odgovor v 15 dneh od prejema tega priporočila.

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

Poslano:

- naslovníku (po e-pošti),
- zbirka dok. gradiva.

V vednost:

- Državna volilna komisija, gp.dvk@dvk-rs.si
- Ministrstvo za javno upravo, gp.mju@gov.si
- Vlada Republike Slovenije, gp.gs@gov.si
- Urad Vlade RS za komuniciranje, gp.ukom@gov.si
- Predsednica Republike Slovenije, gp.uprs@predsednica-slo.si
- Državni zbor Republike Slovenije gp@dz-rs.si
- Državni svet Republike Slovenije, gp@ds-rs.si
- Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, gp.mddsz@gov.si
- Ministrstvo za pravosodje, gp.mp@gov.si
- Svet za invalide Republike Slovenije, svetzainvalide-rs.mddsz@gov.si
- Varuh človekovih pravic, info@varuh-rs.si
- Nacionalni svet invalidskih organizacij Slovenije, info@nsios.si
- Predstavništvo Evropske komisije v Republiki Sloveniji, COMM-REP-LJU@ec.europa.eu
- Predstavništvo Evropskega parlamenta v Republiki Sloveniji, epljubljana@europarl.europa.eu
- Sonček - zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije, zveza@soncek.org
- Zveza sožitje - zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije, info@zveza-sozitie.si
- YHD – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa, yhd-drustvo@yhd-drustvo.si
- Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije, info@zveza-slepih.si
- Zavod Risa, info@risa.si
- Društvo za kulturo inkluzije, drustvo.zakulturoinkluzije@gmail.com
- ALTRA – odbor za novosti v duševnem zdravju (info@altra.si)
- Ozara Slovenije, Nacionalno združenje za kakovost življenja (info@ozara.org)
- SPOMINČICA – Alzheimer Slovenija – Slovensko združenje za pomoč pri demenci (info@spomincica.si)
- ŠENT - Slovensko združenje za duševno zdravje (info@sent.si)
- Inštitut RS za socialno varstvo (irssv@siol.net)

Prilogi:

- Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 0700-11/2024/3
- Priporočila Zagovornika načela enakosti Državni volilni komisiji glede dostopnosti volilnih gradiv, postopkov in glede usmeritev volilnim organom

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 0700-11/2024/3

Uvod

Z namenom preprečevanja in odpravljanja diskriminacije je Zagovornik Vladi RS,¹ nato pa Državnemu zboru RS (državni zbor)² dal priporočila glede vrnitve volilne pravice ljudem z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi s predlogom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o volitvah v državni zbor (EPA: 1210 – IX, ZVDZ-E). Državnemu zboru je priporočil, da spremeni vse zakone, ki urejajo volilno pravico, da se odpravi možnost odvzema volilne pravice ter da se odpravi učinke dosedanjih sodnih odvzemov volilne pravice ljudem z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi. Priporočil je tudi, da se omogoči ljudem s težavami v duševnem zdravju, ljudem z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi ter ljudem z drugimi oblikami oviranosti možnost podpore osebe po lastni izbiri pri volitvah, s čimer bodo lahko polno in enako uživali volilno pravico. Državni zbor je ti dve priporočili upošteval z rešitvami v veljavnem ZVDZ-E.

Državni zbor ni črtal določbe šestega odstavka 5. člena Zakona o lokalnih volitvah (ZLV), ki se glasi: »*Glede omejitve izvrševanja volilne pravice na lokalnih volitvah oseb, ki jim je odvzeta poslovna sposobnost ali podaljšana roditeljska pravica, se uporabljajo določbe zakona, ki ureja volilno pravico za volitve v Državni zbor*«. Ta določba je postala brezpredmetna, saj odvzemov volilne pravice ni več. A je to razvidno šele s pravno razlago, informacije države o tem za volivce pa so zavajajoče. Na portalu e-uprava je pri informacijah o lokalnih volitev še vedno navedeno: »*Omejitev izvrševanja volilne pravice na lokalnih volitvah velja za osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo ali podaljšano roditeljsko pravico po določbah zakona, ki ureja volilno pravico za volitve v Državni zbor.*«³

Državni zbor pa ni upošteval Zagovornikovega priporočila, naj z ustreznimi zakonskimi jamstvi posodobi in zagotovi tudi dostopnost volilnih postopkov (priporočilo št. 2). Zagovornik je to priporočilo zakonodajalcu izdal, da bi se zagotovila kar največja pravna varnost ter na podlagi izkušenj v preteklosti, ko se je zaradi ne dovolj jasnega urejanja v zakonodaji v praksi preozko razlagalo obveznosti Zakona o volitvah v državni zbor (ZVDZ) glede dostopnosti volišč, možnosti glasovanja po pošti ipd. Smiselno podobno priporočilo je Zagovornik MJU (priporočilo št. 2) izdal že glede osnutka Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o lokalnih volitvah (EVA 2020-3130-0026, ZLV) v letu 2020.⁴

¹ Dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-glede-vrnitve-volilne-pravice-ljudem-z-intelektualnimi-in-psihosocialnimi-invalidnostmi/>.

² Dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-vrnitve-volilne-pravice-ljudem-z-intelektualnimi-in-psihosocialnimi-invalidnostmi-s-predlogom-zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-volitvah-v-drzav/>.

³ Dostopno na <https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/drzava-druzba/volitve-referendumi/lokalne-volitve.html>.

⁴ Dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-zakona-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-lokalnih-volitvah-17-12-2020/>.

Večino težav zaradi nedostopnosti volilnih postopkov in gradiv ter informacij o njih je možno rešiti z ustrežnejšo prakso volilnih organov. Pri tem ima Državna volilna komisija (DVK) posebno vlogo, saj vodi in usmerja delovanje volilnih organov z namenom enotnega izvajanja ZVDZ, podobne naloge pa ima tudi po 40. členu ZLV.

Zato je 22. 3. 2024 Zagovornik izdal priporočila Državni volilni komisiji (DVK),⁵ s čimer ste seznanjeni. V njih je opozoril na konkretne pomanjkljivosti pri informiranju, zagotavljanju dostopnih volilnih gradiv in nejasnosti glede načinov udeležbe oseb pod skrbništvom v postopkih izvrševanja in varstva volilne pravice.

Doslej je DVK opravila nekaj, a ne vseh potrebnih izboljšav. V teku so volilna opravila za volitve poslank in poslancev v Evropski parlament (EP), zato so ta vprašanja zelo pomembna.

MNZ ima v postopkih, povezanih z volitvami, pomembne naloge, saj po Zakonu o evidenci volilne pravice (ZEVP-2) vodi evidenco volilne pravice in z njo povezane postopke izvajanja Zakona o volitvah v državni zbor (ZVDZ). Pristojno je tudi za izvajanje ZVDZ-E, saj mora zagotoviti izvrševanje volilne pravice vsem volivcem, ki so imeli doslej odvzeto volilno pravico.

Ključna aktualna naloga MNZ je vodenje postopkov za dajanje podpor volivcem posameznim kandidatom oziroma kandidatnim listam.

Aktualne informacije o možnih načinih dajanja podpor listam kandidatki in kandidatom so nedostopne, vsebinsko pomanjkljive ali zavajajoče. V nadaljevanju sledi opis primerov.

⁵ Dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-dostopnosti-volilnih-gradiv-postopkov-in-glede-usmeritev-volilnim-organom/>.

1.

Zagovornik priporoča Ministrstvu za notranje zadeve, da zagotovi:

1. da bodo informacije o volitvah in postopki v zvezi z volitvami dostopni in lahko razumljivi za vse, tudi za volivce z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi. To naj se zagotovi v zvezi z volitvami in glasovanji zagotovi zlasti pri:

- dajanju podpore kandidatom oziroma kandidatnim listam,
- vpogledu v evidenco volilne pravice,
- sestavi in pregledovanju elektronskih volilnih imenikov ter pri zahtevah za popravke v njih,
- sestavi in pregledovanju splošnih in posebnih volilnih imenikov za posamezno volišče ter pri zahtevkih za popravke v njih,
- dolžnosti volivcev glede sporočanja sprememb podatkov v evidenci volilne pravice,
- obvestilih volivcev, državljanov republike Slovenije, da bodo volilno pravico za volitve v Evropski parlament uresničevali v drugi državi,
- vpisovanju volilne pravice državljanov Evropske unije za volitve v Evropski parlament v Republiki Sloveniji v evidenco volilne pravice,
- določitvi naslova za uresničevanje volilne pravice,
- odločanju o zahtevi za vpis v evidenco volilne pravice ali popravku podatka in pri sodnem varstvu glede tega.

Zahteve po dostopnosti so zavarovane že v okviru prepovedi diskriminacije. Ustavno sodišče RS je že večkrat ugotovilo (posredno) diskriminacijo, tj. kršitev po prvem odstavku 14. člena Ustave RS, na primer zaradi nedostopnosti komunikacije pri sojenju ter zaradi arhitekturne nedostopnosti prostorov, v katerih se uresničujejo človekove pravice.⁶ V priporočilu DVK je natančno predstavljen kontekst vseh ključnih pravnih obveznosti, tudi po primarnem pravu EU. V izogib ponavljanju se na to vsebino sklicujemo (glej priporočilo št. 1 DVK, str. 5-9).

Že v priporočilu DVK je analizirana ustreznost informacij o možnem uresničevanju volilne pravice (na volitvah v EP, pa tudi na splošno). Te informacije na spletnih straneh DVK so bile 22. 3. 2024 in so tudi po priporočilih zagovornika DVK deloma še vedno neustrezne ali pomanjkljive.⁷

⁶ V zadevi U-I-146/07 zaradi nedostopnosti pisanj (nezmožnosti uporabe brajice) za slepe v sodnih postopkih. V zadevi U-I-156/11 pa je za diskriminacijo spoznalo ureditev delne namesto polne dostopnosti grajenega okolja oz. kot kršitev ugotovilo nezadovoljiv standard minimalne (grajene) dostopnosti volišč.

⁷ Za podrobnosti glej priporočilo št. 1 (str. 10 in 11) in priporočilo št. 3 (str. 16 in 17) ter priporočilo št. 3 (str. 17 do 19). Dostopno na <https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-dostopnosti-volilnih-gradiv-postopkov-in-glede-usmeritev-volilnim-organom/>

V nadaljevanju sledi opis še drugih primerov nepravilnosti, ki ostajajo:

Na **spletni podstrani DVK** o volitvah poslank in poslancev v EP 2024⁸ je le pojasnilo o vsebini prvega odstavka 47. člena ZVDZ, t.j. da lahko volivci oddajo podpise podpore listam kandidatov osebno na upravnih enotah ali na krajevnih uradih (ne glede na stalno prebivališče) na predpisanem obrazcu. Volivec obrazec podpiše osebno pred pristojnim organom, ki vodi evidenco volilne pravice. Ni pa pojasnila glede četrtega, petega in šestega odstavka tega člena.⁹ Torej ni informacij, da je ta možnost na voljo tudi pred pooblaščno osebo v bolnišnicah, domovih za starejše, zavodih za osebe z invalidnostmi in podobnih zavodih ter osebe na prestajanju zaporne kazni, na domu ter v tujini na diplomatsko-konzularnem predstavništvu Republike Slovenije v tujini ali pred osebo, ki jo za potrjevanje identitete volivcev določi ministrstvo, pristojno za zunanje zadeve. To so edine informacije DVK o teh postopkih, poleg obrazca za dajanje podpore kandidatu.

Na **portalu e-uprava** je informacije o kandidacijskih postopkih (za uresničevanje pasivne volilne pravice in dajanje podpore posameznemu kandidatu) glede volitev v EP zelo težko najti. Osrednja podstran z informacijami o volitvah v EP¹⁰ le napotuje na spletno stran DVK o volitvah v EP 2024 (ki pa je pomanjkljiva, glej zgoraj). Informacije o možnih načinih dajanja podpore so težko dostopne volivcem, ki bi želeli dati tako podporo. Celó na posebnem mestu posvečenem kandidaturam za poslance v EP¹¹ ni neposredne povezave do obrazca za dajanje podpore.

Prilagojeni načini uresničevanja volilne pravice pred pooblaščno osebo v bolnišnicah, domovih za starejše, zavodih za osebe z invalidnostmi in podobnih zavodih ter osebe na prestajanju zaporne kazni, na domu ter v tujini, so lahko edina možnost, da lahko volilno pravico uresničujejo osebe, ki so v času roka za zbiranje podpor močno gibalno ovirani ali ne morejo na upravno enoto ali krajevni urad.

Pomanjkljivosti so tudi glede drugih informacij in gradiv o postopkih v zvezi z vodenjem evidence volilne pravice.

⁸ Dostopno na <https://www.dvk-rs.si/volitve-in-referendumi/evropski-parlament/volitve-evropskega-parlamenta/volitve-v-evropski-parlament/>.

⁹ Ti se glasijo:

(4) »Osebe, ki so med potekom roka, določenega za predložitev list kandidatov, v bolnišnicah, domovih za starejše občane, zavodih za invalidne osebe in podobnih zavodih, in osebe na prestajanju zaporne kazni, lahko svojo podporo izrazijo tako, da njihov podpis na obrazcu potrdi posebej za to pooblaščená oseba organa oziroma pravne osebe.

(5) Osebe, ki med potekom roka za zbiranje podpisov stalno ali začasno prebivajo v tujini, lahko svojo podporo izrazijo tako, da njihov podpis na obrazcu potrdi uradna oseba diplomatsko-konzularnega predstavništva Republike Slovenije v tujini ali oseba, ki jo za potrjevanje identitete volivcev določi ministrstvo, pristojno za zunanje zadeve.

(6) Osebe, ki imajo v Republiki Sloveniji prijavljeno stalno ali začasno prebivališče, vendar zaradi bolezni ali invalidnosti ne morejo pred pristojni organ osebno in se ne nahajajo v zavodih iz četrtega odstavka tega člena, lahko svojo podporo kandidatu ali listi kandidatov dajo pred uradno osebo pristojnega organa, ki takšno osebo obišče na domu najpozneje šest dni pred iztekom roka za predložitev list kandidatov.«

¹⁰ Dostopno na <https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/drzava-druzba/volitve-referendumi/volitve-v-evropski-parlament.html>.

¹¹ Dostopno na <https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/drzava-druzba/volitve-referendumi/kandidatura-za-poslanca-iz-republike-slovenije-v-evropskem-parlamentu.html>. Mesto je povezano z podstranjo o volitvah v EP, ni pa tudi obratno.

Na spletnih straneh **e-uprava** in **gov.si**¹² glede posameznih volitev ni enostavno najti ustreznih informacij glede možnosti in postopkov pri:

- vpogledu v evidenco volilne pravice,
- sestavi in pregledovanju elektronskih volilnih imenikov ter pri zahtevah za popravke v njih,
- sestavi in pregledovanju splošnih in posebnih volilnih imenikov za posamezno volišče ter pri zahtevkih za popravke v njih,
- dolžnosti volivcev glede sporočanja sprememb podatkov v evidenci volilne pravice,
- obvestilih volivcev, državljanov republike Slovenije, da bodo volilno pravico za volitve v Evropski parlament uresničevali v drugi državi,
- vpisovanju volilne pravice državljanov Evropske unije za volitve v Evropski parlament v Republiki Sloveniji v evidenco volilne pravice,
- določitvi naslova za uresničevanje volilne pravice,
- odločanju o zahtevi za vpis v evidenco volilne pravice ali popravku podatka in pri sodnem varstvu glede tega.

O možnih načinih preverjanja, ali so volivci, ki jim je bila vrnjena volilna pravica, res vpisani v volilne imenike, so na portalu e-uprava na voljo le splošne informacije.¹³

Objavljene so le splošne informacije o možnosti izdaje potrdila o vpisu v evidenco volilne pravice, če nekdo ni bil vpisan v volilni imenik.¹⁴

Ni informacij o možnih pravnih sredstvih, tudi za primere, ko ima nekdo, čeprav mu je bila volilna pravica po ZVDZ-E vrnjena, v evidenci volilne pravice morda pomotoma še star zaznamek o odvzemu volilne pravice (kar je lahko posebej problematično glede lokalnih volitev in referendumov, glej opombo 3).

Ni drugih specifičnih informacij, obrazcev za vpogled v evidenco volilne pravice, pojasnil o možnih zahtevkih za vpis vanjo, možnih zapletih pri načinih glasovanja glede na to, kje te osebe živijo (v institucijah, doma ali kje drugje) in glede na svoje stalno prebivališče.

Zagovornik je opozoril že DVK, da dostopnost ključnih volilnih gradiv, npr. obrazca dajanja podpore v .pdf formatu ni ustrezna (priporočilo št. 1). To močno otežuje slabovidnemu, da bi obrazec za dajanje podpore kandidatnim listam izpolnil elektronsko, ga nato stiskal in podpisal pred pristojnim upravnim organom.

¹² Npr. na <https://www.gov.si/teme/registri-in-evidenca/> ali ob informacijah o podatkih v centralnem registru prebivalstva katerega del je tudi evidenca volilne pravice <https://www.gov.si/zbirke/storitve/pridobitev-osebni-podatkov-iz-centralnega-registra-prebivalstva/>.

¹³ Dostopno na <https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/drzava-druzba/volitve-referendumi/voilna-pravica-in-voilni-imeniki.html>.

¹⁴ Ob enem od možnih pogostih vprašanj »Ali lahko glasujem, če nisem vpisan na volilni imenik?« Dostopno na <https://e-uprava.gov.si/si/podrocja/drzava-druzba/volitve-referendumi/voilna-pravica-in-voilni-imeniki/pogosta-vprasanja/lahko-glasujem-nisem-vpisan-na-voilni-imenik.html>.

Tudi obrazec MNZ za vpisovanje volilne pravice drugih državljanov za volitve v EP¹⁵ je enako problematičen. V njem ni možno elektronsko, ampak le ročno vpisovanje. V tem delu se sklicujemo na obrazložitev priporočila DVK o težavah slepih in slabovidnih o pravih univerzalnega oblikovanja ter glede vprašanja zagotavljanja informacij o storitvah v lahko berljivi obliki. Obrazec lahko slep, slaboviden ali kdor ne more sam pisati s pisalom fizično izpolni le ob podpori druge osebe. Zato velja upravnim organom v izogib neenotni praksi podati navodila, naj strankam pri tem pomagajo (glej priporočilo št. 2).

Na spletišču **gov.si** v rubriki »Volivci in evidenca volilne pravice« so informacije o vodenju evidence volilne pravice iz pristojnosti MNZ relativno ustrezne.¹⁶ Manjkajo pa povratne povezave na te informacije iz podstrani posameznih volitev. Tudi iz podstrani volitve v EP 2024.¹⁷ Med pomembnimi informacijami se na osrednji podstrani strani za volitve v EP najde le tri relevantne novice. Relevantni sta novici z dne 29.4.2024 »Državljeni držav članic Evropske unije lahko glasujejo na volitvah v Evropski parlament v Sloveniji«¹⁸ ter z dne 11.3.2024 »Volitve poslancev v Evropski parlament: možnost vpisa v evidenco volilne pravice«¹⁹. Ti opozarjata državljane drugih članic EU o možnosti vpisa v evidenco volilne pravice in izvrševanje te pravice v Sloveniji in opisujeta kako lahko to zahtevajo. V novici z dne 6.3. »Uredili smo zaznamke o odvzeti volilni pravici«, pa je poudarjeno, da je MNZ naloge po ZVDZ-E glede zaznamkov o odvzemu volilne pravice v evidenci volilne pravice, opravilo pred skrajnim zakonskim rokom, tako da bo vsem volivcem, ki jim je bila vrnjena volilna pravica omogočeno »izvrševanje volilne pravice na letošnjih volitvah v Evropski parlament, za katere začnejo teči volilna opravila v naslednjem tednu. Poleg glasovanja bodo tako lahko vsi polnoletni državljani, ne glede na njihove osebne okoliščine, že od prvega dne razpisanega roka oddali tudi podporo kandidaturi«²⁰

Priporočamo, da MNZ zagotovi ključne obrazce, zlasti za določitev naslova za uresničevanje volilne pravice, informacije in navodila za izpolnjevanje teh obrazcev v lahkem branju. Informacije v lahkem branju so potrebne zlasti v obliki navodil za uresničevanje pravic. Gre za obveznost, ki izhaja iz Konvencije o pravicah invalidov (MKPI) in Zakona o izenačevanju možnosti invalidov (ZIMI).

¹⁵ »Zahteva za vpis v evidenco volilne pravice za volitve v evropski parlament« Dostopen na https://www.dvks.si/fileadmin/user_upload/Brosura_MNZ_za_drzavljan_e_tujih_drzav_clanic_EU_volitve_v_EP_2024_slo.pdf. Dostopen je tudi na <https://www.gov.si/zbirke/storitve/vpis-v-evidenco-volilne-pravice-za-volitve-v-evropski-parlament/>.

¹⁶ Dostopno na <https://www.gov.si/teme/volivci-in-evidenca-volilne-pravice/https://www.gov.si/teme/volivci-in-evidenca-volilne-pravice/>. Manjkajo pa informacije o pravnih sredstvih zaradi nevpisa v evidenco volilne pravice. Pod »sorodne teme« so tudi povezave na podstrani za različne volitve, tudi volitve v EP oz. na povezavo <https://www.gov.si/teme/volitve-v-evropski-parlament/>.

¹⁷ Iz povezave <https://www.gov.si/teme/volitve-v-evropski-parlament/>.

¹⁸ Dostopno na https://www.gov.si/novice/2024-04-29-drzavljan_i-drzav-clanic-evropske-unije-lahko-glasujejo-na-volitvah-v-evropski-parlament-v-sloveniji/.

¹⁹ Dostopno na <https://www.gov.si/novice/2024-03-11-volitve-poslancev-v-evropski-parlament-moznost-vpisa-v-evidenco-volilne-pravice/>.

²⁰ Dostopno na <https://www.gov.si/novice/2024-03-06-uredili-smo-zaznamke-o-odvzeti-volilni-pravici/>. Novica pa ne navaja, da lahko ti volivci na teh volitvah tudi kandidirajo za poslanke oz. poslance v EP.

V vseh postopkih, tudi tistih v zvezi z uresničevanjem volilne pravice mora biti jasno, da so zagotovljene možnosti za prilagojeno komunikacijo, kar urejata ZIMI (npr. pravica do rabe svojega jezika in pisave, tj. brajice iz 7. člena) ter Zakon o slovenskem znakovnem jeziku. Zagotoviti je treba tudi možnost rabe dopolnilne in alternativne (nadomestne) komunikacije, tudi za gluhoslepe osebe. Možnost tolmačenja v jezik gluhoslepih so organi dolžni dopustiti, v razmerju do razbiranja pisanj pa zagotoviti, zato je treba v tem duhu razumeti tudi, kdo je podporni oseba. Tudi MNZ bi lahko že v splošnih informacijah na spletnih straneh navedlo, da imajo te pravice ljudje v vseh, tudi v postopkih v zvezi z volitvami in drugimi glasovanji. Z ustreznimi navodili naj se to zagotoviti tudi v praksi dela MNZ (glej priporočilo tč. 2).

Zagovornik je v teh priporočilih in v priporočilih DVK predstavil ključne pomanjkljivosti in jih navedel kot primer. Potreben je skrben pregled vseh informacij tudi na portalu e-uprava in gov.si glede vsebine (pravilno in celostno informiranje na enem mestu) in dostopnosti. V izogib ponavljanju veljajo obrazložitve priporočil, izdanih DVK (glej priporočila št. 1, 2, 3 in 5).

Ni jasno, kakšna je razmejitev odgovornosti za informiranje na spletnih straneh DVK, e-uprava ter gov.si. Trenutno informiranje ni celovito in medsebojno usklajeno. MNZ naj zato pravilno informiranje in dostopnost gradiv čim prej zagotovi v sodelovanju z MJU, DVK ter nevladnimi organizacijami in strokovnjaki.

2.

Zagovornik priporoča Ministrstvu za notranje zadeve, da zagotovi pravilno delo organov, ki vodijo evidenco volilne pravice z ustreznimi navodili in izobraževanji, da bo v celoti zagotovljeno uresničevanje volilne pravice volivcem, ki jim je bila volilna pravica vrnjena. S tem naj bo volivcem omogočeno, da bodo lahko v postopkih pred MNZ nastopali s podporo osebe po lastni izbiri, in da bodo lahko sami sodelovali v postopkih varstva volilne pravice (ne glede na različne oblike skrbništva).

Zagovornik priporoča, da se čim prej zagotovi ustrezne dodatne usmeritve organom, ki vodijo upravne postopke, tudi tiste glede evidence volilne pravice o udeležbi ljudi s psihosocialnimi in intelektualnimi invalidnostmi. Tem morajo po potrebi zagotoviti nastopanje v postopkih s podporo druge osebe. To je najbolj aktualno za potrjevanje obrazcev s podporo kandidatom in dajanje morebitnih ugovorov drugih volivcev zoper volilne imenike, v katere bodo vpisane osebe, ki doslej niso smele voliti.

To je pomembno tudi za enako varstvo pravic ter z vidika zadnje spremembe ZVDZ, ker je z ljudmi z intelektualnimi in psihosocialnimi invalidnostmi povezanih precej predsodkov. Upravni in volilni organi jim morajo omogočiti ponovno vključitev v državljsko skupnost. Tega ne smejo ovirati sami (spoštovanje pravic) in morajo znati ravnati tudi v primerih nerazumevanja na strani drugih volivcev. Zagotoviti je treba varstvo in učinkovito uživanje volilne pravice vsem.

Posebej je treba zagotoviti enako varstvo pravic in možnost udeležbe v postopkih. Organi morajo upoštevati, da so ljudje, ki jim je bila vrnjena volilna pravica, praviloma pod skrbništvom: to ima lahko različno vsebino, od t.i. popolnih (v preteklosti zaradi odvzema poslovne sposobnosti ali podaljšanja roditelske pravice) do delnih (za različne vidike) odvzemov poslovne sposobnosti. To je treba upoštevati tudi v zvezi z različnimi postopki in možnostjo udeležbe v njih, na primer tudi v zvezi s pritožbami in sodnim varstvom. Tudi če ima oseba odvzeto poslovno sposobnost, morda tudi procesno sposobnost in je torej pod skrbništvom, a ima volilno pravico, je treba situacije razlagati, ne pa avtomatično šteti, da so nesposobni za udeležbo. Oseba, ki ji ni odvzeta volilna pravica, bi morala biti načeloma sposobna sama nastopati v postopku za varstvo te svoje pravice. To vprašanje je smiselno urejeno v drugem odstavku 46. člena ZUP: »Polnoletna oseba, ki ji je delno omejena poslovna sposobnost, je procesno sposobna v mejah svoje poslovne sposobnosti.« Ta vprašanja so podnormirana, vendar je treba načeloma ravnati po načelu pravicam prijazne razlage, torej v dvomu v prid pravici.

Zagovornik je že večkrat dal priporočila, da se čim prej zagotovi sistem podpornega odločanja ter podrobneje uredi zahteve po razumni prilagoditvi splošno²¹ ali v posameznih zakonih.²² Možnost sodelovanja podporne osebe osebi z invalidnostmi v različnih upravnih in sodnih postopkih pa lahko že zdaj zagotavlja zahteva po razumni prilagoditvi.²³

²¹ Glej priporočila glede Akcijskega programa za invalide 2022–2026 Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/priporocilo-glede-priprave-akcijskega-programa-za-invalidi-2022-2026/>.

²² Npr. v Priporočila Zagovornika načela enakosti glede Zakona o javnih uslužbencih. Dostopno na:

<https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-predloga-zakona-o-javnih-usluzbencih/>.

²³ Glej priporočila glede Zakona o sodiščih in razlago glede učinkovanja MKPI glede na določbe 223. člena

Sodnega reda. Dostopno na: <https://zagovornik.si/izdelki/priporocila-zagovornika-nacela-enakosti-glede-osnutka-predloga-novega-zakona-o-sodiscih/>.

Razumna prilagoditev po 2. členu MKPI pomeni potrebne in ustrezne spremembe ter prilagoditve, ki ne nalagajo nesorazmernega ali nepotrebne bremena, kadar so v posameznem primeru potrebne, da se osebam z invalidnostmi, na izenačeni osnovi kot drugim, zagotovi uživanje ali uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Če se takih ukrepov na zahtevo osebe ne zagotovi, gre po 5. členu MKPI za diskriminacijo. Te določbe MKPI je možno neposredno uporabljati in zavezujejo vse državne organe, organe lokalne samouprave in nosilce javnih pooblastil.